

**BAŁTYCKI TEATR
DRAMATYCZNY
SCENA W KOSZALINIE**

*pierwszy dzień
wolności
Jhon Wincypoul*

Program wydaje

Dyrekcja

Bałtyckiego Teatru Dramatycznego
im. Juliusza Słowackiego
Koszalin — Słupsk

Kierownik literacki

Sławomir Kowalewski

Sekretarz literacki

Elżbieta Kisielewska

Redakcja programu

Elżbieta Kisielewska

Opracowanie graficzne

Kika Lelicińska — Błochowiak

Źródła tekstu: Marian Piechal. Fragm. wyp. z programu „Pierwszego dnia wolności” w Teatrze im. Jaracza w Łodzi; Leon Kruczkowski. Życie Warszawy — XII, 1959; Edward Csato. Fragm. artykułu z programu do „Odwiedzin” w warszawskim Teatrze Kameralnym; J.P. Sartre „Drogi wolności”.

Słowo wolność — czyż w wielkim sporze naszych czasów nie jest ono jednym ze słów najczęściej i najdwuznaczniej używanych?

Nasza wiedza o wolności?

Jest wspaniała — i zupełnie barbarzyńska.

Leon Kruczkowski

LEON KRUCZKOWSKI

Urodził się w roku 1900 w Krakowie. Po ukończeniu studiów na Wydziale Chemii Wyższej Szkoły Przemysłowej pracował w przemyśle i szkolnictwie zawodowym na terenie Zagłębia Dąbrowskiego. Z tego okresu pochodzi jego debiut poetycki. W roku 1928 wydał tom poezji „Młoty nad światem”. Już pierwsza powieść Kruczkowskiego „Kordian i cham” (1932) wyraźnie zaznacza linię zainteresowań pisarza, kontynuowaną i rozwijaną w jego dalszej twórczości, zarówno powieściowej, jak i dramaturgicznej. Obraca się ona głównie wokół zagadnień polityczno-moralnych.

„Kordian i cham”, przerobiony za namową Leona Schillera, na utwór sceniczny, został, wraz z tragifarsą o tematyce hitlerowskiej pt. „Bohater naszych czasów”* (1934) wystawiony przez teatr Komedia w Warszawie.

W roku 1933 przeniósł się Kruczkowski do Krakowa. Lata 1935—39 to okres wyjątkowej pracy pisarza. Powstały wtedy dwie powieści: „Pawie pióra” (1935), „Sidła” (1937), oraz cały szereg artykułów publicystycznych („Dlaczego jestem socjalistą”, „Człowiek i powszedniość”, „W klimacie dyktatury”), drukowanych na łamach pism lewicowych.

Lata wojny spędził Kruczkowski w obozach jenieckich. Po wyzwoleniu został członkiem Krajowej Rady Narodowej i wiceministrem Kultury i Sztuki (do roku 1948). Od roku 1947 wybierany był posłem na

Sejm. Był jednym z organizatorów wydawnictwa miesięcznika „Twórczość”. Wybrany do władz Związku Literatów Polskich, w latach 1949—56 pełnił funkcję prezesa. Należał do inicjatorów Kongresu Pokoju we Wrocławiu (1948), reprezentował Polskę na kongresach i zjazdach w Paryżu, Nowym Jorku, Sztokholmie, Wiedniu. Od roku 1949 wchodził w skład prezydium Ogólnopolskiego Komitetu Obrońców Pokoju, był także członkiem Światowej Rady Pokoju.

Obok ożywionej działalności politycznej nadal kontynuował swą twórczość pisarską. W roku 1948 powstał dramat „Odwety”, w 1949 — „Niemcy”, w 1954 „Juliusz i Ethel”, w 1955 — „Odwiedziny”, w 1960 — „Pierwszy dzień wolności”, w 1961 — „Śmierć gubernatora”, ponadto tam nowel „Szkice z piekła uczciwych”, które zaadaptowane zostały na scenę. Nadal też zajmował się publicystyką i eseistyką. W artykułach swych (opublikowanych w dwu tomach w roku 1950 i 1954) podejmował aktualne problemy życia literackiego i kulturalnego.

Za dramat „Niemcy” Kruczkowski w roku 1950 otrzymał Państwową Nagrodę Artystyczną I stopnia oraz w roku 1953 Światową Nagrodę Pokoju. Za całokształt działalności pisarskiej i społecznej odznaczony został w roku 1954 Orderem Budowniczego Polski Ludowej.

Kruczkowski pisał do ostatniej chwili. Zmarł 1 sierpnia 1962 roku.

e. k.

* graną po wojnie pod tytułem „Przygoda z Vaterlandem”.

Tyle już razy traciliśmy w ciągu naszych dziejów wolność, że jej problem należy w Polsce, do najbardziej żywych... Zagadnienie wolności — tak jak je postawił Leon Kruczkowski — nie da się rozwiązać w granicach uproszczonego pojęcia, że wolność to rozumienie konieczności... Trzeba zatem sięgnąć po inne mierniki wolności. Te, dotyczące nie zbiorowości, lecz jednostki. Dopiero wychodząc z założeń personalnie pojętej wolności można potem przejść do określenia obiektywnego jej zasięgu. To, co rozstrzyga się w zbiorowości, rozstrzyga się przedtem w jednostce ludzkiej...

Encyklopedyczna definicja wolności brzmi:

1. „niezależność jednostki i swoboda jej postępowania, ograniczona jedynie podobną swobodą innych jednostek.”

2. „niezależność od wewnętrznego i zewnętrznego przymusu”. Główny bohater dramatu Kruczkowskiego, Jan, zdaje się odrzucać obie wersje... Według niego wolność nieodłączna jest od obowiązku. Obowiązek tym różni się od konieczności, że jest wynikiem wyboru... Jan zdaje się wychodzić z założenia, że... „wolność nie na tym zawisła, aby czynić, co się komu podoba, lecz że jest prawem czynienia tego, co się godzi”... zrozumiał wolność jako obowiązek, a nie jako zemstę. Zemsta jednak uchodziła za główny składnik wolności w rozumieniu jej przez Inę i dlatego musiało między nimi dojść do dramatycznego spięcia. Śmiertelny strzał Jana w stronę Ingi nie był z jego strony zemstą za zdradziecko zabitego Pawła... lecz unicestwieniem samej zasady zemsty w pojęciu wolności... Jan został wolny i Inga została wolna, ale Jan pojął wolność jako obowiązek opieki nad Iną i jej siostrami, a Inga pojęła wolność jako zemstę nad Janem i jego przyjaciółmi, i dlatego Jan — on jeden i jedyny — miał moralne prawo ją zastrzelić.

W mojej sztuce próbuję przeprowadzić jakby „weryfikację” pojęcia wolności. Dokonują tej „weryfikacji” ludzie, którzy właśnie odzyskali wolność i przy mierzają ją do rzeczywistości.

...Paweł i Jan reprezentują niejako dwie koncepcje wolności. Jedna — to formuła wolności anarchistycznej, społecznej: „chcę — znaczy — mogę”. Druga formuła określa wolność jako prawo wyboru postępowania. Jan, który wybrał pewien sposób postępowania w stosunku do człowieka należącego do „tamtych” jest zmuszony zrobić coś, co pozornie zaprzecza jego postawie. I tu tkwi najistotniejszy dla mnie konflikt sztuki. Jest to konflikt pomiędzy uczuciami humanistycznymi, jednoczącymi ludzi ze sobą, a prawami historii, które są prawami walki, czyli prawami ostrych podziałów... Pełne otwarcie pola dla humanistycznych uczuć między ludźmi będzie możliwe dopiero po usunięciu konfliktów społecznych i konfliktów między narodami, jedne i drugie są zresztą ze sobą tak lub inaczej związane.

...Kiedy się mówi o czymś, że jest „polityczne”, nic się jeszcze dokładnego przez to nie powiedziało. Jaka jest konkretnie owa idea nurtująca dramaturgię naszego (Kruczkowskiego — przyp. EK) autora? W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że przylega ona niemal dokładnie do najbardziej zasadniczego problemu naszej epoki. Epoka ta tym się wyróżnia spośród innych, że nigdy w historii podział świata na dwa obozy nie zarysował się tak dokładnie i w tak wielkiej skali. Nigdy tylu ludzi nie stawało przed tak jaskrawą koniecznością wyboru. Otóż ten właśnie problem wyboru, po której stronie powinien się opowiedzieć uczciwy człowiek, stanowi zasadniczą ideę, główny temat całego pisarstwa Kruczkowskiego. ...Kruczkowski ukazuje idee polityczne zawsze z perspektywy człowieka i w tym spojrzeniu okazuje zadziwiającą bystrość psychologa i socjologa.

**WOLNOŚĆ POLEGA NA TYM,
ABY ROZPATRYWAĆ ŚMIAŁO
KAŻDĄ SYTUACJĘ W JAKĄ
CZŁOWIEK WPAKUJE SIĘ Z
WŁASNEJ I NIEPRZYMUSZONEJ
WOLII BRĄC NA SIEBIE WSZEL-
KĄ, WYNIKŁĄ TĘ ODPOWIE-
DZIALNOŚĆ.**

J. P. SARTRE

LEON KRUCZKOWSKI
PIERWSZY DZIEŃ WOLNOŚCI

sztuka w trzech aktach

Jan	—	MARCIN A. IDZIŃSKI
Michał	—	ANDRZEJ NOWIŃSKI
Hieronim	—	MIECZYŚLAW WIŚNIEWSKI
Paweł	—	ALEKSANDER GAWROŃSKI
Karol	—	MIECZYŚLAW BŁOCHOWIAK
Anzelm	—	JERZY FITIO
Doktor	—	STEFAN BUCZEK
Inga	—	HANNA KRUPIANKA
Luzzi	—	URSZULA JURSA

SCENOGRAFIA
KRYSTYNA ZACHWATOWICZ

REŻYSERIA I OPRAC. TEKSTU
MACIEJ PRUS

(Warsztat reżyserski PWST pod
opieką prof. dr Bohdana Korze-
niewskiego)

Asystent reżysera
MIECZYŚLAW BŁOCHOWIAK

Sufler
Andrzej Pstrąg

Inspicjent
Wanda Miłowska

TRZECIA PREMIERA SEZONU
1968/1969

O inscenizacji „Pierwszego dnia wolności” w Bałtyckim Teatrze Dramatycznym mówi reżyser przedstawienia Maciej Prus

— Jakie jest Pana spojrzenie na podstawowy problem dramatu Kruczkowskiego — problem wolności?

— W mojej inscenizacji oparłem się na tych wypowiedziach samego autora, które wyprowadzają sztukę z konkretnego faktu historycznego na płaszczyznę pewnych uogólnień filozoficznych. Pojęcie wolności łączy się dla mnie nierozdzielnie z głębokim tragizmem. Ilekroć bowiem pojawia się problem wolności, zawsze pociąga on za sobą konieczność ofiary. Tragizm tego faktu tkwi dla mnie w okrutnym paradoksie tych zależności.

— O ile Pańskie rozumienie tekstu Kruczkowskiego odbiega od dotychczasowych jego tłumaczeń?

— Różnice te zaznaczają się najostrzej w sposobie interpretacji konfliktu pomiędzy Janem a Inga. Jest to dla mnie konflikt, którego tragizm zrodził się z niedojrzałości psychicznej Jana wobec wagi sytuacji, z którą świadomie postanowił się zmierzyć, a która go przerosła. Stać go było na zrozumienie wolności jako możliwości wyboru i zaangażowania, ale nie stać go było na udźwignięcie konsekwencji tego wyboru do końca. Strach przed osobistym zagrożeniem okazał się silniejszy od szlachetnej decyzji, jaką powziął. Strzał Jana — to dowód jego klęski. Inga natomiast miała pełne prawo w nim właśnie szukać głębokiej wiary i oparcia; przecież sam jej to prawo dał. Kiedy w decydującym momencie tego nie znalazła — zdała sobie sprawę, że jest absolutnie sama. Jej strzał, to nie, jak dotąd rozumiano — akt zemsty, lecz akt strachu i krańcowej rozpacz.

Rozmawiała: EK.

Na cóż ci postużyć ma wolność, jeśli nie po to, żeby się zaangażować.
Wyrzekaś się wszystkiego dla osobistej wolności. Zrób jeszcze jeden krok, wyrzeknij się właśnie tej wolności — a wszystko ci będzie zwrócone.

J.P. Sartre

PREZENTUJEMY

Maciej Prus

Ukończył Wydział Aktorski Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie w roku 1961. Przez rok pracował w Teatrze Starym w Krakowie, następnie w Teatrze Trzynastu Rzędów Jerzego Grotowskiego w Opolu. W sezonach 1963—1965 grał na scenie Teatru Rozmaitości w Krakowie. Przez ostatnie trzy sezony był aktorem i asystentem reżysera w Teatrze Narodowym w Warszawie, studiując jednocześnie na Wydziale Reżyserskim w PWST w Warszawie.

Jego ważniejsze role to: Rudi Hagen w „Skandalu w Hellbergu” J. Broszkiewicza, Andrzej Bołkoński w „Wojnie i pokoju” A. Tolstoja, Demur w „Janie Macieju Wścieklicy” St. I. Witkiewicza, Jacobson w „Namiestniku”, Hochhutha oraz role w „Akropolis” St. Wyspiańskiego i „Fauście” Marlowe’a w Teatrze Grotowskiego.

W naszym teatrze zrealizował dotychczas montaż poetycki „Myśmy z ich krwi”. Jest stałym reżyserem sceny słupskiej BTD.

Mieczysław Błochowiak

Ukończył Państwową Wyższą Szkołę Teatralną w Krakowie. W latach 1961—65 pracował w Teatrze Starym im. H. Modrzejewskiej w Krakowie, następnie przez dwa sezony w Miejskim Teatrze Rapsodycznym w Krakowie, a w sezonie 1967/68 w Teatrze Ziemi Krakowskiej w Tarnowie.

Grał m. in. Marata w sztuce A. Arbuzowa „Mój biedny Marat”, tytułową rolę w „Eugeniuszu Onieginie” A. Puszkina, Hetmana i Staśka w „Weselu” St. Wyspiańskiego, Edyla w „Koriolanie” W. Szekspira, Studenta w „Śnie” F. Dostojewskiego, Śpiewającego Żołnierza w „Matce Courage” B. Brechta.

Marcin A. Idziński

Studiował w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Krakowie, dyplom uzyskał w roku 1966 w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. Interesował się sceną studencką: był założycielem krakowskiego „Teatru STU” oraz, wspólnie z Waldemarem Krygierem — Teatru Politycznego.

Po ukończeniu studiów pracował w Teatrze „Wybrzeże” w Gdańsku, oraz występował gościnnie w gdańskim Teatrze Rapsodycznym. Spośród 36 ról, które grał, wymienić należy: tytułową rolę w „Kordianie” J. Słowackiego, Biskupa w „Bolesławie Śmiałym” St. Wyspiańskiego, Kazia w „Pensji pani Latter” w/g „Emancypantek” B. Prusa, oraz tytułową rolę w „Kaliguli” A. Camusa w Teatrze-Studio w Gdańsku.

BIEŻĄCE PRZEDSTAWIENIA

Aleksander Fredro
ŚLUBY PANIEŃSKIE

Tirso de Molina
Z I E L O N Y G I L

Molier
GRZEGORZ DYNDALA

Arystofanes-Hezjod
P L U T O S

Jan de Hartog
C A Ł E Ź Y C I E

Stanisław Grochowiak
T R I S M U S

Leon Kruczkowski
PIERWSZY DZIEŃ WOLNOŚCI

W PRZYGOTOWANIU

Włodzimierz Perzyński
SZCZĘŚCIE FRANIA

Wojciech Bogusławski
KRAKOWIACY I GÓRALE

Krzysztof Marlowe
E D W A R D II

Kierownik techniczny	Józef Karbowski
Główny elektryk	Stanisław Jeziorski
Elektroakustyk	Jan Laskowski
Brygadier sceny	Stanisław Kawalec
Kier. prac. krawieckiej	Jan Marciniak
Kier. prac. stolarskiej	Jan Świdorski
Kier. prac. malarskiej	Franciszek Piątek
Ślusarz	Jerzy Meszyński
Modelator	Tadeusz Gościński
Tapicer	Władysław Teodorowicz
Farbiarka	Apolonia Kuźmicka

* * *

STAŁE DNI GRANIA W KOSZALINIE I SŁUPSKU PIĄTEK, SOBOTA, NIEDZIELA PRZEDSPRZEDAŻ BILETÓW

KOSZALIN

Dział Organizacji Widowni (z wyj. niedziel i poniedziałków) godz. 13—14, ponadto w dniach przedstawień w kasie godz. 18,30—19,30

SŁUPSK

Kasa teatru (z wyj. niedziel i poniedziałków) godz. 11—18.
Ponadto w dniach przedstawień godz. 18—19.

ZAMÓWIENIA NA BILETY

Koszalin — Dział Organizacji Widowni tel. 20-58

Kier. działu — Ditta Łokuciewska

Organizator — Henryk Koska

Słupsk — kasa teatru tel. 52-85

Organizator — Jadwiga Subocz

Druk programu — Koszalińskie Zakłady Graficzne
Skład i łamanie — Jacek Kudelski

Cena 2,- zł

ZE ZBIORÓW
Andrzeja Kauslermalte